

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯМИ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

TECHNOLOGIES FOR FORMING THE ECONOMIC CULTURE OF FUTURE TECHNICIANS IN TRANSPORT TECHNOLOGIES AND TRANSPORT MANAGEMENT IN ROAD TRANSPORT WITHIN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Стаття присвячена одній з нагальних проблем сучасної професійної освіти – ефективному формуванню економічної культури майбутніх техніків з транспортних технологій та управління перевезеннями на автомобільному транспорті. Актуальність цієї проблеми зумовлена тим, що економічна культура виступає ключовою складовою професійної компетентності техніків, безпосередньо впливаючи на їхню здатність до прийняття обґрунтованих та ефективних рішень, раціонального й відповідального ставлення до матеріальних, фінансових та часових ресурсів, а також на їхню орієнтацію досягнення високої результативності та впровадження інновацій у динамічній та конкурентній сфері автомобільних перевезень. Водночас, аналіз сучасної освітньої практики виявляє суттєву суперечність: з одного боку, існує гостра потреба ринку праці у фахівцях транспортної галузі з високим рівнем економічної свідомості та культури, а з іншого – наявна система професійної освіти не завжди спроможна забезпечити належний рівень формування цих якостей. Це, своєю чергою, обумовлює необхідність глибокого педагогічного переосмислення та модернізації відповідних освітніх технологій, пошуку нових підходів до організації навчального процесу, які б сприяли не лише засвоєнню теоретичних знань, а й розвитку практичних навичок економічно доцільної поведінки. Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах розробки та практичного впровадження комплексної системи освітніх технологій, спрямованих на формування економічної культури у майбутніх фахівців в умовах закладів професійної освіти. Висвітлюються особливості проектування такої системи, що передбачає модульну структуру та інтеграцію традиційних й інноваційних методів навчання, зокрема практико-орієнтованих завдань, проектної діяльності, кейс-методів, цифрових інструментів, а також активне залучення студентів до аналізу реальних економічних ситуацій у сфері перевезень. Важливим аспектом є врахування особливостей розвитку стратегічного, підприємницького й аналітичного мислення студентів, що є невід'ємною частиною їхньої економічної підготовленості.

Ключові слова: професійна підготовка, технології, економічна культура, економічне

мислення, логістика, ділова гра, кейс-метод, віртуальна реальність.

The article is devoted to one of the urgent problems of modern vocational education – the effective formation of the economic culture of future technicians in transport technologies and transportation management in road transport. The relevance of this problem is due to the fact that economic culture is a key component of the professional competence of technicians, directly influencing their ability to make informed and effective decisions, rational and responsible attitude to material, financial and time resources, as well as their orientation to achieving high performance and implementing innovations in the dynamic and competitive field of road transport. At the same time, the analysis of modern educational practice reveals a significant contradiction: on the one hand, there is an acute need in the labor market for specialists in the transport industry with a high level of economic awareness and culture, and on the other – the existing system of vocational education is not always able to ensure the proper level of formation of these qualities. This, in turn, necessitates a deep pedagogical rethinking and modernization of relevant educational technologies, the search for new approaches to organizing the educational process, which would contribute not only to the assimilation of theoretical knowledge, but also to the development of practical skills of economically expedient behavior.

The main attention is focused on the theoretical and methodological principles of the development and practical implementation of a comprehensive system of educational technologies aimed at the formation of economic culture in future specialists in the conditions of vocational education institutions. The features of designing such a system are highlighted, which provides for a modular structure and integration of traditional and innovative teaching methods, in particular, practice-oriented tasks, project activities, case methods, digital tools, as well as the active involvement of students in the analysis of real economic situations in the field of transportation. An important aspect is taking into account the features of the development of students' strategic, entrepreneurial and analytical thinking, which is an integral part of their economic preparedness.

Key words: professional training, technology, economic culture, economic thinking, logistics, business game, case method, virtual reality.

УДК 377:629.33/.36-052]:[37.091.33:[008:33]]
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/84.1.25>

Маліновська К.В.,
аспірантка
Інституту професійної освіти
Національної академії
педагогічних наук України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

За сучасних умов розвитку транспортної інфраструктури України, посиленої необхідністю післявоєнного відновлення економіки та інтеграції до

європейського ринку логістичних послуг, особливої ваги набуває потреба у фахівцях нової генерації, здатних не лише здійснювати професійну діяльність, а й мислити економічно ефективно,

раціонально використовувати ресурси, приймати зважені управлінські рішення в умовах високої конкуренції та нестабільності середовища.

Існуючі суперечності між зростаючими вимогами до економічної компетентності технічного персоналу у сфері транспортних перевезень та традиційною підготовкою у закладах професійної освіти, яка часто не забезпечує належного рівня економічної культури, вимагають цілеспрямованого педагогічного втручання. Це передбачає оновлення змісту навчальних програм, впровадження інноваційних дидактичних підходів і застосування ефективних технологій формування економічного мислення, орієнтованого на практичне застосування в реальних умовах професійної діяльності.

Дослідження педагогічних технологій, здатних забезпечити цілісне формування економічної культури на етапі професійної освіти, є надзвичайно актуальним як у контексті національної системи підготовки кадрів для галузі автомобільного транспорту, так і в ширшому соціально-економічному вимірі, пов'язаному з трансформацією трудового ринку, цифровізацією управління логістичними процесами та впровадженням сталих моделей розвитку транспортної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика формування економічної культури в системі професійної підготовки фахівців, зокрема у сфері транспортних технологій, набула особливої актуальності в умовах трансформаційних змін української освіти та глобалізаційних викликів. Вивчення взаємозв'язку економічної культури з розвитком суспільства отримало ґрунтовне висвітлення детермінант впливу глобалізаційних процесів на економічну свідомість і поведінку особистості, підкреслюючи необхідність цілеспрямованого формування економічної культури як складової загальної культури в нових умовах [9].

У теоретико-методологічному аспекті важливою є також колективна монографія під науковою редакцією В. Бикова, присвячена інформатизації освіти та впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій в освітню практику, що відкриває нові можливості для розвитку економічного мислення засобами цифровізації.

У працях Н. Демченко, К. Мішук, Р. Золотарьової охарактеризовано загальні методи навчання у вищій школі, однак без глибокого акценту на економічну складову професійної підготовки [2, с. 232–234]. Окремі аспекти активного навчання, такі як кейс-метод і проактивна презентація, аналізуються в дослідженні О. Захарчук та ін., де доведено ефективність інтерактивних технологій у формуванні професійної компетентності, що має потенціал для адаптації у контексті економічної освіти. У свою чергу, А. Кирилюк досліджує комплексну ділову гру як ефективну освітню

технологію, релевантну для розвитку економічного мислення студентів [3, с. 158–168].

Інноваційний аспект даної проблеми представлено в роботах О. Пінчук, Л. Лупаренко [8, с. 39–57], де розглянуто дидактичний потенціал доповненої реальності, а також М. Кривонос, Ю. Мінгальової, які обґрунтовують можливості використання віртуальної реальності у процесі формування професійної компетентності фахівця [6, с. 305–310]. Застосуванню проєктної діяльності, як засобу професійного саморозвитку, представлено у публікації О. Карабіна, однак без формування економічної культури особистості [4, с. 436–440].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний масив наукових джерел, у яких окремо досліджуються проблеми економічної культури, цифровізації освіти та інноваційних методик навчання, питання комплексного підходу до формування економічної культури майбутніх фахівців транспортної галузі на основі інтеграції економічної теорії, інформаційних технологій та активних методів навчання в контексті професійної підготовки залишаються недостатньо висвітленими вченими за сучасних реалій.

Мета статті полягає у науковому обґрунтуванні практичного використання технологій у процесі формування економічної культури майбутніх техніків з транспортних технологій та управління перевезеннями в умовах закладів професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. Економічна культура майбутнього фахівця повинна охоплювати всі основні економічні концепції та виходити за рамки вміння застосовувати їх до робіт у сфері транспортних технологій [11, с. 2]. Ці концепції повинні включати розгляд соціальних і екологічних, а також етичних аспектів транспортної галузі, оскільки в майбутньому техніки повинні не тільки забезпечувати економічну ефективність, але й спосіб, який відповідає принципам сталого розвитку та соціальної відповідальності транспортної компанії.

Практичне використання технологій, спрямованих на формування економічної культури, повинно включати традиційні й інноваційні методи та підходи [1, с. 12]. Інновації включають комп'ютерне моделювання, ділові ігри та проєктну діяльність, оскільки дозволяють студентам отримати вміння та навички в реальних умовах. Інтеграція освітніх програм із реальними завданнями, з якими стикаються транспортні підприємства, також становить значну частину, а тісні зв'язки з промисловими підприємствами пропонують стажування та практичне навчання. Це гарантує, що студенти не лише отримують теоретичні знання, але й академічний досвід, необхідний для виживання на ринку праці того часу, щоб зробити свій максимальний внесок у стабільний прогрес транспортних і логістичних систем.

Традиційні методи навчання, зокрема лекційно-семінарські заняття, забезпечують глибоке теоретичне засвоєння основ економічної теорії та інших економічних дисциплін, що є необхідними для розуміння фінансових процесів у транспортній сфері [2, с. 232-234]. Лекційна складова охоплює такі теми, як «Вступ до економічної теорії в транспортній сфері», де студенти ознайомлюються з базовими економічними категоріями, «Макроекономічні принципи і їх застосування у транспорті», що дозволяє зрозуміти макроекономічний контекст функціонування транспортної галузі, а також «Структура та принципи бухгалтерського обліку на транспортних підприємствах» і «Міжнародні фінансові потоки та їх вплив на транспортну галузь», які висвітлюють аспекти управлінського й фінансового обліку в національному та глобальному вимірах. Семінарські заняття поглиблюють ці знання через практичну аналітичну діяльність за темами: «Роль бухгалтерського обліку в управлінні транспортними підприємствами», «Аналіз фінансових потоків у транспортних підприємствах» та «Стратегічне планування та бюджетування в транспортних компаніях», що формує в студентів уміння приймати обґрунтовані економічні рішення у професійній діяльності.

Кейс-метод представляє економічні ситуації та дозволяє студентам виконувати конкретні бізнес-завдання, допомагає розвивати здібності, необхідні для прийняття рішень в реальних умовах транспортного підприємства [3, с. 158–168]. Процес починається з добору релевантного кейсу, що відображає актуальні виклики транспортного підприємства, зокрема у сферах бухгалтерського обліку, логістики чи організації перевезень. Надалі здійснюється ґрунтовний опис ситуації з урахуванням усіх наявних даних, що дозволяє студентам зосередитися на аналізі первинної інформації. На основі цього відбувається ідентифікація ключових проблем, що активізує аналітичне мислення та сприяє навчання постановки стратегічно важливих завдань. Формування альтернативних рішень дає змогу опанувати навички моделювання варіантів дій, що розвиває креативність і стратегічну гнучкість. Подальша оцінка альтернатив включає порівняльний аналіз із використанням кількісних і якісних методик, що формує здатність до обґрунтованого прийняття рішень. Презентація обраного варіанту перед групою сприяє розвитку комунікативної компетентності та вмінь переконливо аргументувати свою позицію.

Етап обговорення результатів забезпечує зіставлення запропонованого рішення з альтернативними поглядами, що підвищує рівень критичного мислення та навички прогнозування. Завершальним компонентом є підсумкове узагальнення й рефлексія, які формують у студентів здатність до самостійного оцінювання процесу прийняття

рішень, виявлення помилок і планування шляхів особистісного й професійного вдосконалення. Уся структура відповідає сучасним педагогічним підходам до кейс-методу, спрямованим на поєднання теоретичних знань із практичними управлінськими навичками.

Практичні лабораторні роботи з фінансового моделювання, які є важливою частиною традиційного підходу, дають студентам можливість застосувати теоретичні знання на практиці, допомагають розвинути вміння аналізувати економічні показники та створювати прогнози, описувати різні сценарії розвитку транспортного підприємства [10]. У процесі навчального моделювання фінансових ситуацій у транспортній галузі студенти проходять послідовні етапи, що забезпечують формування прикладних аналітичних і прогностичних навичок. Початково здійснюється вибір релевантного сценарію, який відповідає реальним умовам діяльності транспортних підприємств, що дозволяє створити контекст для занурення у фінансову проблематику галузі. Далі описуються ключові економічні показники, необхідні для побудови моделі, що забезпечує формування навичок їх інтерпретації та використання в аналітичній діяльності.

Наступним кроком є формулювання фінансової моделі на основі попередньо визначених змінних, що активізує застосування математичних методів і цифрових інструментів для прогнозування. Після цього здійснюється аналіз альтернативних сценаріїв розвитку подій, що розвиває здатність оцінювати фінансові наслідки управлінських рішень у різних умовах. На етапі оцінки результатів моделювання відбувається порівняння теоретичних результатів із реальними показниками, що сприяє розвитку об'єктивності та критичного мислення. Презентація отриманих результатів дозволяє студентам набути досвіду публічного захисту власних аналітичних висновків і пропозицій. Завершальний етап – обговорення та рефлексія – сприяє усвідомленню помилок, переосмисленню застосованих підходів та формуванню навичок самооцінки й удосконалення методик фінансового аналізу в умовах змінного середовища транспортної діяльності.

Практична лабораторна робота допомагає студентам застосувати теоретичні знання для вирішення реальних завдань, озброїти їх навичками аналізу фінансових показників та складання відповідних прогнозів щодо діяльності транспортних підприємств [7]. Акцент зроблено на використанні сучасних програмних засобів для моделювання фінансових сценаріїв. Це значно підвищує рівень підготовки майбутніх спеціалістів. Однак не завжди можливо відобразити всю складність і динамізм реальних економічних процесів і щось, що погано працює в умовах швидких змін, доки не будуть включені більш адаптивні та інтерактивні технології.

Отже, нові технології навчання, ділові ігри, комп'ютерне моделювання та проєктна діяльність створюють більше можливостей для формування економічної культури студентів. Ділові ігри допомагають створювати умови, недалеко від реального робочого середовища, де вони матимуть можливість не лише аналізувати, але й приймати рішення в рамках конкретних сценаріїв, які розвиватимуть їхнє стратегічне та тактичне мислення [5, с. 120–122].

Комп'ютерні симуляції транспортно-економічних процесів дозволяють моделювати різні варіанти управлінських рішень, що надає можливість побачити студентами наслідки тих чи інших дій у реальному часі [8, с. 39–57]. Адже в процесі симуляційного моделювання транспортно-економічних процесів реалізується послідовна система дій, спрямована на формування в студентів комплексних управлінських компетентностей. Початковим етапом є визначення сценарію для симуляції, що передбачає опис ситуації, яка вимагає прийняття обґрунтованого управлінського рішення. Цей етап орієнтований на ознайомлення з умовами діяльності транспортного підприємства та зосереджує увагу на важливості вибору ефективного управлінського підходу. Відбувається побудова моделі транспортно-економічного процесу, яка реалізується через створення математичної моделі з урахуванням ключових економічних параметрів, що дозволяє навчити студентів використовувати інструменти моделювання для прийняття рішень.

На наступному етапі визначаються варіанти рішень, що моделюють альтернативні управлінські дії, спрямовані на оптимізацію процесів і дозволяють здійснити прогноз наслідків вибору того чи іншого варіанта. Після цього здійснюється аналіз наслідків рішень, що забезпечує оцінку ефективності кожного з варіантів та дозволяє виявити потенційні ризики й переваги. Оцінка економічних показників, яка є наступним кроком, дає змогу проаналізувати результативність запропонованих рішень на основі фінансових і виробничих критеріїв, а також перевірити коректність здійснених розрахунків. Після цього результати моделювання презентуються в усній або візуальній формі, що сприяє розвитку навичок професійної комунікації, обґрунтування рішень та дискусійного аналізу. Завершальним етапом є рефлексія та коригування, що дозволяє критично осмислити прийняті рішення, виявити помилки моделювання, скоригувати параметри та сформулювати практичні рекомендації для майбутніх управлінських дій. У сукупності ці етапи формують структурований підхід до застосування моделювання як ефективного засобу підготовки фахівців транспортної галузі.

Проєктна діяльність, особливо створення бізнес-схем для мікропідприємств, надає студентам можливість застосувати знання, вирішуючи

проблеми, які виникають під час ведення бізнесу в галузі транспортних технологій [4, с. 437]. У процесі проєктної діяльності, орієнтованої на розробку бізнес-плану в сфері транспортних технологій, студенти послідовно проходять кілька етапів, кожен з яких має чітко визначену мету, зміст та засоби реалізації.

Використання доповненої та віртуальної реальності в навчанні є одним із найпрогресивніших напрямів [6, с. 305–310]. Моделювання мереж маршрутів або бюджетних сценаріїв за допомогою віртуальних технологій дозволяє студентам не тільки побачити візуальний аспект економічних процесів, але й взаємодіяти з ними в інтерактивній манері. Це створює можливість для практичного засвоєння складних концепцій, що стосуються економічного моделювання, без будь-яких витрат у реальному часі та ресурсів. Хоча це потребує великих технічних ресурсів і готовності викладача правильно інтегрувати такі технології в освітній процес.

Таким чином, поєднання традиційних та інноваційних технологій є найкращим для формування економічної культури у майбутніх працівників транспортних технологій, тому що кожен спосіб допомагає іншому та надає позитивний вплив, зосереджений на теоретичних і практичних навичках, які необхідні для успішного виконання роботи у галузі транспортних перевезень.

Висновки. Отже, в умовах цифровізації, трансформації ринку праці, підвищення вимог до професійної мобільності фахівців формування економічної культури майбутніх техніків у закладах професійної освіти є визначальним. Здійснений цілісний аналіз педагогічних підходів, методичного інструментарію та технологічних рішень призводить до потреби пов'язувати теоретичну економічну освіту з практичною діяльністю, інтегрованою в професійний контекст транспортної галузі. Такий універсальний підхід формування економічної культури допомагає не лише вивчати матеріал, але й розвивати основні навички майбутніх працівників транспортної галузі. Це дозволяє відзначити великий потенціал нової системи навчання для забезпечення високоякісного, практичного та винахідливого навчання майбутніх фахівців, які є конкурентоспроможними на сучасному ринку праці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Гуржій А. М., Жалдак М. І. та ін. Теоретико-методологічні засади інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України: монографія. Київ: Компрінт, 2019. 214 с.
2. Демченко Н. М., Мішук К. О., та Золотарьова Р. Л. Методи навчання у вищій школі. *Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник української медичної стоматологічної академії*. 2012. Вип. 12(1–2) (37–38). С. 232–234.

3. Захарчук О., Горошко О., Сахацька І., Костишин Л., Матущак М. Проактивна презентація та кейс-метод як компоненти професійно орієнтованої освіти у вищих навчальних закладах. *Modern Engineering and Innovative Technologies*. 2024. № 2(34–02). С. 158–168.

4. Карабін О. Й. Проектна діяльність у формуванні професійного саморозвитку майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій. *Молодий вчений*. 2016. № 1. С. 436–440.

5. Кирилюк А., Надвичина Т. Комплексна ділова гра як основа сучасних освітніх технологій. *Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20 травня 2021 року)*. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 120–122.

6. Кривонос М. П., Мінгальова Ю. І.. Використання віртуальної реальності (VR) і доповненої (AR) реальності в сучасній освіті. *Modern approaches to problem*

solving in science and technology: II International scientific and practical conference (November 15–17, 2023, Warsaw, Poland). Warsaw, 2023. С. 305–310.

7. Павловський С. М., Бабков А. В. Основи автоматизованого проектування: лабораторні роботи в середовищі AutoCAD: навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2021. 598 с.

8. Пінчук О. П., Лупаренко Л. А. Дидактичний потенціал використання цифрового контенту з доповненою реальністю. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. Вип. 63. С. 39–57.

9. Приходько В. М., Приходько В. Н. Взаємовплив економічної культури та розвитку суспільства в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c2248223-769a-4a53-9d14-21b48bac90c1/content>